

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 8 juni 2011

Mål nr

Ö 5958-10

KLAGANDE

A B

Ombud: Advokat B H

MOTPART

J S

Ombud: Advokat B S

SAKEN

Tillstånd till prövning i hovrätt av mål om vårdnad m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts beslut 2010-12-17 i mål T 8195-10

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Med ändring av hovrättens beslut meddelar Högsta domstolen tillstånd till målets prövning i hovrätten beträffande S Bs överklagande.

YRKANDE I HÖGSTA DOMSTOLEN

S B har yrkat att Högsta domstolen ska meddela tillstånd till målets prövning i hovrätten även såvitt avser hans överklagande.

SKÄL

1. S B och J S har gemensamt dottern A, född år 1999. Tingsrätten förordnade i dom att vårdnaden om A skulle vara gemensam, att A skulle bo tillsammans med J S samt att A skulle ha rätt till umgänge med S B.
2. Både S B och J S överklagade domen och yrkade ensam vårdnad om A. S B yrkade dessutom i andra hand att A skulle bo hos honom och, för det fall A skulle vara bosatt hos J S, ändring av vad tingsrätten beslutat om umgänge.
3. Hovrätten har meddelat prövningstillstånd beträffande J Ss överklagande men inte meddelat prövningstillstånd beträffande S Bs överklagande.
4. Efter förslag i prop. 2004/05:131 En modernare rättegång, utvidgades systemet med prövningstillstånd till att omfatta tingsrättens avgöranden i

flertalet slag av tvistemål och domstolsärenden. Lagändringarna – som även innebär en viss möjlighet att meddela s.k. partiellt prövningstillstånd (49 kap. 14 a § rättegångsbalken) – trädde i kraft den 1 november 2008. Före ikraftträdandet utvidgades systemet med prövningstillstånd till att omfatta även tingsrätts avgöranden i mål om vårdnad, boende och umgänge (prop. 2007/08:139). Sådana mål hade lämnats utanför kravet på prövningstillstånd i den ursprungliga propositionen (se prop. 2004/05:131 s. 181).

5. En utgångspunkt i mål av det aktuella slaget är att det i regel saknas skäl att ge tillstånd till prövning beträffande tingsrättens avgörande om avgörandet är väl motiverat och framstår som rimligt med hänsyn till utredningen i målet, även om det också skulle finnas goda skäl som talar för en annan lösning (NJA 2009 s. 798). Den ordningen har ett visst samband med att en dom rörande frågor om vårdnad, boende och umgänge inte vinner rättskraft.

6. I förarbetena redovisas inga särskilda överväganden angående möjligheten att meddela partiellt prövningstillstånd i mål rörande vårdnad, boende och umgänge. Inte heller berörs frågan om att – såsom skett i detta mål – meddela prövningstillstånd endast i anledning av den ena partens överklagande.

7. Enligt 6 kap. 2 a § föräldrabalken ska barnets bästa vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Mål angående dessa frågor är indispositiva, vilket bl.a. innebär att domstolarnas handläggning

innefattar olika inslag av officialprövning, dvs. parterna disponerar inte fullt ut över tvisten. Domstolen har sålunda en egen utredningsskyldighet och domstolen är i viss utsträckning obunden av yrkandena i målet. En part kan även åberopa nya omständigheter och ny bevisning i hovrätten.

8. I rättspraxis har vidare en motpart i hovrätten i viss utsträckning tillåtits att efter överklagandetidens utgång framställa egna yrkanden (se bl.a. NJA 1966 s. 525 och NJA 1993 s. 751; se även NJA 2008 s. 304). Denna praxis har inte förlorat sin betydelse genom kravet på prövningstillstånd. Att hovrätten inte har meddelat prövningstillstånd beträffande den ena partens överklagande hindrar således inte i sig att samma part framställer nya egna yrkanden eller ens samma yrkanden som i överklagandet. Situationen är då principiellt att jämställa med att parten inte själv överklagat tingsrättens dom.

9. När ett överklagande omfattar ett yrkande som parten i alla händelser är oförhindrad att framställa – även om prövningstillstånd inte meddelats – framstår det som naturligt att meddela prövningstillstånd i den del som yrkandet avser. Den typiska situationen är att båda parter har överklagat i vårdnadsfrågan; om prövningstillstånd meddelas för det ena överklagandet kommer vårdnadsyrkandet i det andra överklagandet i regel att få framställas även om prövningstillstånd inte meddelats med anledning av det. Detsamma gäller yrkanden om boende och umgänge som har samband med vårdnadsfrågan.

10. För en samlad prövning av alla yrkanden rörande frågor som har samband med varandra talar vidare det förhållandet att, som nämnts i det föregående, en dom avseende sådana frågor inte vinner rättskraft. Om en hovrätt begränsar sin prövning till endast något eller några yrkanden av

flera rörande frågor som har samband med varandra, kan de yrkanden som inte tillåts föranleda att en ny talan väcks i tingsrätt. Det kan vålla komplicerade processuella situationer som inte gagnar barnets bästa.

11. Vidare ligger en samlad prövning av samtliga yrkanden som har samband väl i linje med bestämmelsen i 49 kap. 14 a § första stycket rättegångsbalken. Där föreskrivs att ett prövningstillstånd får begränsas till att avse en viss del av en dom eller ett slutligt beslut, men endast under förutsättning att utgången i den delen inte kan påverka andra delar av det överklagade beslutet (jfr NJA 2009 s. 798 II, på s. 811 f., angående partiellt prövningstillstånd beträffande fråga om umgänge när prövningstillstånd vägras i fråga om vårdnaden). Bestämmelsen tar visserligen sikte på frågan om en begränsad prövning med anledning av ett överklagande av endast den ena parten, men grunderna för bestämmelsen gör sig gällande också när det rör sig om två överklaganden rörande sådana frågor som här är aktuella.

12. Slutsatsen blir att när en hovrätt finner skäl för prövningstillstånd i ett mål rörande vårdnad, boende eller umgänge bör prövningstillstånd i regel meddelas så att prövningen omfattar samtliga yrkanden som har samband med varandra. Situationen kan emellertid vara sådan att ett samband inte i sig är tillräckligt för att motivera en sådan prövning. Ett exempel är att ena parten har överklagat i fråga om umgänge. Att prövningstillstånd meddelas med anledning av det överklagandet utgör då i regel inte skäl för att prövningstillstånd ska meddelas med anledning av den andra partens överklagande i fråga om vårdnad.

13. De yrkanden som S B har framställt i sitt överklagande har sådant samband med J Ss vårdnadsyrkande att samtliga yrkanden bör prövas i ett sammanhang. Prövningstillstånd ska därför meddelas även såvitt avser S Bs överklagande.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Dag Victor, Stefan Lindskog, Lena Moore, Johnny Herre och Ingemar Persson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Sara Rosén